

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Uluslararası Dil, Edebiyat, Kültür, Tarih, Sanat ve Eğitim Araştırmaları Dergisi

The Journal of International Language, Literature, Culture, History, Art and Education Research

|| Sayı/Issue 17 (Ağustos/August 2024), s. 179-193.

|| Geliş Tarihi-Received: 12.07.2024

|| Kabul Tarihi-Accepted: 16.07.2024

|| Araştırma Makalesi-Research Article

|| ISSN: 2687-5675

|| DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.216

Kitâb-ı Güzîde'nin Bilinmeyen Bir Nüshası: Kitâb-ı Müstetâb ve Nüshaları Üzerine Genel Değerlendirmeler

The Unknown Copy of Kitâb-ı Güzîde: Kitâb-ı Müstetâb and General Evaluations on Copies of Kitâb-ı Güzîde

Serhat DURAN*

Öz

Türk dil tarihimiz içerisinde Doğu Türklük sahasına ait bazı eserlerin Batı Türklük sahasının temeli sayılan Oğuz Türkçesine kaynaklık ettiği görülmektedir. Doğu Türkçesinden Eski Anadolu Türkçesine aktarılan ilk eser *Kitâb-ı Güzîde*'dir. İmam Zahid Ebu Nasr bin Tahir bin Muhammed es-Serahsî'nin Harezmi Türkçesiyle yazmış olduğu *Güzîde* kitabı Muhammed b. Bâlî tarafından 14. yüzyılda Eski Anadolu Türkçesine aktarılmıştır. Lehçeler arası aktarımın ilk örneği olan *Kitâb-ı Güzîde*, dinî içerikli bir eserdir ve kırk altı baptan oluşmaktadır. Her bapta farklı bir dinî konu işlenir. Harezmi Türkçesiyle yazılan *Güzîde* kitabı henüz bulunamamıştır ancak *Güzîde*'den istinsah edilen on bir sayfalık bir metin parçası günümüze ulaşmıştır. Muhammed b. Bâlî'nin Eski Anadolu Türkçesine aktarmış olduğu eserin muhtelif kütüphanelerde pek çok nüshası bulunmaktadır. Bu çalışmada da Sivas Ziya Bey Kütüphanesinde 3856 numarada *el-Müstetâb* adıyla kayıtlı *Kitâb-ı Güzîde*'nin bilinmeyen bir nüshası tanıtılacaktır. *Kitâb-ı Güzîde*'nin nüshaları, bu nüshalardan metin örnekleri verilerek Fazylov neşriyle karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmalar sonucunda nüshalar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar tespit edilmiştir. *Kitâb-ı Güzîde* üzerine yapılan bu çalışmanın Türk dili sahasına katkı sunması amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Eski Anadolu Türkçesi, Muhammed b. Bâlî, Kitâb-ı Güzîde, Serahsî.

Abstract

In our history of the Turkish language, it is observed that some works belonging to the Eastern Turkic sphere have served as sources for the foundation of the Western Turkic sphere, known as Oghuz Turkish. The first work transferred from Eastern Turkic to Old Anatolian Turkish is the book *Kitâb-ı Güzîde*. This book, originally written in Khwarezmian Turkic by Imam Zahid Abu Nasr bin Tahir bin Muhammad as-Serahsi, was translated into Old Anatolian Turkish by Muhammad bin Bâlî in the 14th century. *Kitâb-ı Güzîde* is a religious work consisting of forty-six chapters, each dealing with a different religious topic. The original *Güzîde* book written in Khwarezmian Turkic has not yet been found, but a fragment of eleven pages derived from *Güzîde* has survived to the present day. Muhammad bin Bâlî's translation into Old Anatolian Turkish has multiple copies preserved in various libraries. In this study, an unknown copy of *Kitâb-ı Güzîde*, registered under the name *el-Müstetâb* as number 3856 in the Sivas Ziya Bey Library, will be introduced. Copies of *Kitâb-ı Güzîde* have been compared with the Fazylov's publication, with text examples provided from these copies. Through these comparisons, similarities and differences between the

* Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul/Türkiye, e-posta: serhatduran50@gmail.com, ORCID: 0009-0000-2753-3200.

copies have been identified. The aim of this study on *Kitâb-ı Güzîde* is to contribute to the field of the Turkish language.

Keywords: Old Anatolian Turkish, Muhammed b. Bâli, Kitâb-ı Güzîde, Serahsî.

Giriş

Eski Anadolu Türkçesi, 13. ve 15. yüzyıllar arasında Anadolu ve Rumeli Bölgesi'nde Oğuz-Türkmen lehçesi temelinde kurulup gelişmiş olan yazı dilidir (Korkmaz, 2006, s. 100). Bu dönemde telif eserler kaleme alınmış olmakla beraber tercüme eserler de bulunmaktadır. Bu tercüme eserlerin başında şüphesiz ki Kur'an ve sure tefsirleri gelmektedir. Türkler, inandıkları dinin esaslarını içeren Kur'an'ı kendi dillerine farklı yöntemlerle çevirmişler veya tefsir etmişlerdir. Bu dönemde Arapça ve Farsçadan çevrilen dinî içerikli eserler de mevcuttur. Eski Anadolu Türkçesinin tercüme eser kaynaklarını yalnızca Arapça ve Farsça eserler oluşturmamaktadır. Eski Anadolu Türkçesinin beslendiği kaynaklar arasında Doğu Türkçesiyle yazılmış eserler de bulunmaktadır (Onur, 2020, s. 602).

Muhammed b. Bâli tarafından Eski Anadolu Türkçesine aktarılan *Kitâb-ı Güzîde*, Doğu Türkçesinden Eski Anadolu Türkçesine aktarılan eserler arasındadır. Aynı zamanda bu aktarım lehçeler arası metin aktarımının ilk örneğidir (Buran, 2021, s. 26). *Kitâb-ı Güzîde*, İmam Serahsî tarafından Harezmi Türkçesiyle yazılmıştır. *Kitâb-ı Güzîde* 46 bapтан oluşmaktadır ve her bir bapta farklı bir dinî konu işlenir. Bu kırk altı bap sırasıyla şunlardır: *tevhid, marifet, muhabbet, sünnet, namaz ve taat, zikir, ilim istemek, hikmet, gazilik, cömertlik, hayâ, zina, livata, muhtekir, riba yiyen, süci içen, vadesine rızık inanmak, kanaat, dünya arzuluğu, ibadet, ölümü anmak, sabır, şükür, ihlas, tövbe, oruç, gece namazı kılmak, söylememek (kınamamak-gıybet etmemek), halvete oturmak, korku, ümit, dünyayı bilmek, kendini (nefsini) bilmek, kendi özünü görmek, şeytani düşman bilmek, kazaya razı olmak, yakîn, nasihat, tevazu, ilim, kendi ayıbını görmek, mümin nişanı, vasiyet, münacat, öğüt, takva* (Küçük, 2014, s. 75-76).

İmam Serahsî, ilme ve taat etmeyi öğrenmeye hevesli müslüman Türk halkının bu konudaki ihtiyacını karşılamak amacıyla bu eseri kaleme almıştır (Erdem, 1992, s. 11). İmam Serahsî'nin eserini Oğuz Türkçesine aktaran Muhammed b. Bâli, Serahsî'nin eserinin dili için terkîb-i muhallel, sakîm ve olga bolga ifadelerini kullanır.

İmam Serahsî'nin kaleme almış olduğu *Güzîde* kitabı ise henüz bulunamamıştır. Fazylov'un 1990 yılında yayımlanmış olduğu, Doğu Türkçesiyle yazılmış hacimli bir eserin içinden kopan 11 sayfalık metni inceleyen Şinasi Tekin (2000, s. 157), bu metnin *Kitâb-ı Güzîde* ile benzerlik gösterdiğini fark etmiş ve eserin dilinin Harezmi Türkçesi olduğunu belirtmiştir.

Muhammed b. Bâli'nin Eski Anadolu Türkçesine aktarmış olduğu *Kitâb-ı Güzîde*'nin hem yurt içinde hem de yurt dışında çeşitli kütüphanelerde pek çok nüshası bulunmaktadır. Bu çalışmada da Sivas Ziya Bey Kütüphanesinde 3856 numarada kayıtlı *Kitâb-ı Güzîde*'nin tarafımızca tespit edilen yeni bir nüshası tanıtılacaktır. Çalışmanın ilk bölümünde *Kitâb-ı Güzîde*'nin yazarı ve aktarıcısı üzerinde durulmuş, ikinci bölümünde ise olga bolga terimleri ve Fazylov'un neşri üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde metnin imla ve şekil bilgisi özelliklerinden bahsedilmiş, dördüncü bölümde transkripsiyonlu metin örneği verilmiştir. Çalışmanın son bölümünde ise Sivas, Paris ve Şinasi Tekin nüshaları Fazylov neşriyle karşılaştırılmıştır.

1. Kitâb-ı Güzîde'nin Yazarı ve Aktarıcısı

Kitâb-ı Güzîde' nin yazarı İmam Zahid Ebu Nasr bin Tahir bin Muhammed es-Serahsî' dir. *Kitâb-ı Güzîde* Harezmi Türkçesinden Eski Anadolu Türkçesine Muhammed bin Bâlî tarafından aktarılmıştır.

“bu za‘yîf ve günahlu kul kim **Muhammed bin Bâlî**dür, gördüm kim mütekdimmeler ulusu **İmâm Zâhid Ebû Nasır bin Zâhir bin Muhammed es-Serahsî** rahmetu'l-lâhi ‘aleyhi bir kitâb cem‘ eylemiş” (Sivas nüshası, 1b/5-8)

*Ammâ gördüm kim **terkîb-i muhâllel olğa bolğa** ⁽¹⁰⁾ ‘ibâretince yazmışlar. Diledüm kim bu la‘îf ve şerîf nüshanuñ lutfi ve şerefi dağı artuğ ola. Pes ol saķîm ‘ibâretinden **şariḥ ve faşîḥ ve rüsen Türkçeye dönderdüm.*** (Sivas nüshası, 1b/9-2a/2)

Tekin (2000, s. 160), bu eserin dilinin kesinlikle 14. asır Anadolu Türkçesi olduğunu belirtir. *Kitâb-ı Güzîde'* nin dilinden yola çıkılarak Muhammed bin Bâlî'nin 14. yüzyılda yaşadığı düşünülmektedir. Muhammed es-Serahsî'nin ve Muhammed bin Bâlî'nin kim olduğuna dair elimizde pek bir bilgi bulunmamaktadır. Köprülü (1986, s. 374), *Kitâb-ı Güzîde'* yi Anadolu Türkçesine aktaran Mehmed b. Bâlî ile Ayıntaplı İbrahim bin Bâlî'nin aynı kişi olduğu görüşündedir. Bursa İnebey Kütüphanesi 53 numarada kayıtlı bir satır altı Kur'an tercümesi bulunmaktadır. 16. yüzyılda istinsah edilmiş olan bu Kur'an tercümesi Eski Anadolu Türkçesiyle yazılmıştır. Eserin ketebe kaydında Muhammed bin Bâlî ismi geçmektedir (Yılmaz, 2018, s. 22).

2. *Kitâb-ı Güzîde'* de “*olga bolga*” Terimi ve Fazylov'un Neşri

Kitâb-ı Güzîde' de geçen *olga bolga* terimi araştırmacılar tarafından farklı şekilde anlamlandırılmıştır ve bu terim çeşitli nüshalarda farklı şekillerde görülmektedir. Çeşitli nüshalarda “*olğa bolğa/olğay bolğay/elfaz-ı muhal/olğay bolğa*” gibi farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Şinasi Tekin nüshasında ise “... **ola bolğa** ‘ibâretince yazmışlar...” şeklinde geçmektedir (Tekin, 2000, s. 154).

Kitâb-ı Güzîde üzerine yapılan ilk çalışmalarda, Muhammed bin Bâlî'nin *olga bolga* ifadesinden dolayı İmam Serahsî tarafından yazılan *Güzîde'* nin karışık dilli bir eser olduğu düşünülmüştür. Buran'a (2021, s. 27) göre *olga bolga* terimi karışık dilliliği değil, farklı lehçe veya yazı diliyle yazılma durumunu temsil etmektedir. Tekin (2000, s. 160), *ola bolga* şeklinin en doğrusu olduğunu belirtir ve Muhammed b. Bâlî, “*ol-a bol-ga*” ile iki ayrı yazı dilini kastetmektedir. *Ol-* fiili ve *-a* gelecek zaman eki Anadolu Türkçesini temsil ederken *bol-* fiili ve *ga-* gelecek zaman eki Doğu Türkçesini temsil etmektedir.

Doğu Türkçesiyle yazılmış ve bugün elimizde 11 sayfası bulunan *Güzîde* kitabı metni Fazylov tarafından neşredilmiştir (Fazylov, 1990). Fazylov'un neşrini inceleyen Şinasi Tekin, bu metnin *Kitâb-ı Güzîde* ile benzerlik gösterdiği ve Fazylov tarafından neşri yapılan bu metnin Harezmi Türkçesiyle yazılmış olduğu kanaatindedir (Tekin, 2000). Bu 11 sayfalık metne karşılık gelen *Kitâb-ı Güzîde'* nin bapları Seyfullah Türkmen tarafından karşılaştırmalı olarak yayımlanmıştır (Türkmen, 2011). Bu metin, Hülya Uzuntaş tarafından yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır ve Uzuntaş (2012, s. 2), bu metnin Harezmi Türkçesiyle yazıldığını belirtmiştir. Onur (2020, s. 604), Fazylov tarafından neşri yapılan bu metnin Harezmi Türkçesinin dış arası “*peltek ze*” (ذ) ve çift dudak “*w*” si (ف) gibi karakteristik özelliklerini barındırmaması sebebiyle Harezmi Türkçesi döneminden daha geç bir tarihte *Kitâb-ı Güzîde'* den istinsah edilmiş olduğu kanaatindedir.

3. *Kitâb-ı Güzîde'* nin Sivas Nüshası

Çalışmamıza kaynaklık eden *Kitâb-ı Güzîde'* nin bu nüshası, Sivas Ziya Bey Kütüphanesinde 3856 numarayla ve *el-Müstetâb* ismiyle kayıtlıdır. *el-Müstetâb*, IV+158

varaktan oluşmaktadır. Kitâb-ı Güzîde ise bu eserin 1a-148a yaprakları arasında bulunmaktadır. Bu yazma eserin 3b/1'de geçen " 'ilmün üründüsi olduğıçün güzîde diyü ad virdüm" ibaresinden Kitâb-ı Güzîde olduğu anlaşılmaktadır. Eserin ilk sayfasında " kitâb-ı müsteţâb kırk altı bâbı muhteţevâ misâlen şer'îye beyânındadır terceme kitâb imâm zâhid ebu naşr bin zâhir bin muhammed es-seraĥsî " ibaresi yer almaktadır.

Eserde kırk altı bapın sıralandığı fihrîst bölümünün ilk sayfasının sol üst kısmında kitâb-ı müsteţâb ibaresi bulunmaktadır. Yatay şekilde yazılmış Farsça ve Türkçe iki beyit bulunmaktadır:

ehl-i diller şoĥbetinde ĥali olma bir nefes

kim buların şoĥbetinde şu'le-i îmân biter

ger to seng-i şaĥrâ vü mermer şevi

çün be-sâhib-dil resîd gevher şevi

Fihrîst bölümünde yer alan bap isimleri bir satır kırmızı ve bir satır siyah mürekkeple yazılmıştır. Kitâb-ı Güzîde'nin bu nüshası 836 (M. 1433) yılının Cemazelahir ayının ortasında istinsah edilmiştir. Çalışmamıza kaynaklık eden Kitâb-ı Güzîde'nin Sivas nüshasında yazarın ve aktarıcının ismi " ve bundan şoĥra bu za'yîf ve günahlu ĥul kim Muĥammed bin Bâlîdür, gördüm kim müteĥaddimler ulusu İmâm Zâhid Ebû Nasır bin Zâhir bin Muĥammed es-Seraĥsî rahmetu 'l-lâhi 'aleyhi bir kitâb cem' eylemiş" şeklinde geçmektedir.

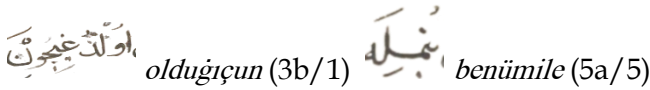
Eserin müstensihî belli değıldir. Ayetler ve hadisler kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Bununla birlikte hikâyet, rivayet, evvel, ikinci ve üçüncü gibi ifadeler de kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Harekeli nesihle istinsah edilmiştir ve her sayfada 11 satır bulunmaktadır.

Kitâb-ı Güzîde'nin bilinen en eski tarihli nüshası (H. 838) Paris Bibliotheque National, Supplément Turc No: 531'de kayıtlı olan nüshasıdır (Buran, 2021, s. 30). Sivas Ziya Bey Kütüphanesinde 3856 numarada kayıtlı olan Kitâb-ı Güzîde nüshasının sonunda " taĥrîren fî evâsıt-ı şehr-i cemâze'l-aĥirî sene şelâşîn ve sitte ve şemânmi" şeklinde Arapça bir tarih kaydı bulunmaktadır. Bu tarih, bilinen en eski tarihli nüsha olan Paris nüshasından iki yıl öncedir.

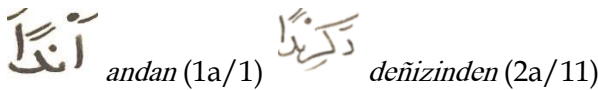
3.1. Metnin İmla Özellikleri

Metinde tespit edilen çeşitli imla özellikleri şu şekildedir:

Edatların kendinden önceki sözcükle çoğu zaman birleşik şekilde yazıldığı görülmektedir:

 olduğıçün (3b/1) *benümile* (5a/5)

Ayrılma hâli ekinin bazen tenvinle harekelendirildiği görülmektedir:

 andan (1a/1) *deñizinden* (2a/11)

3. teklik şahıs iyelik eki (+l) ve belirtme hâli ekinin (+n) imlasında tenvin kullanıldığı görülmektedir:

 ĥalkasın (21b/9)

Belirtme durumu eki, *güzel he* (ه) veya *ye* (ى) ile biten kelimelerden sonra geldiğinde hemze ile gösterilir (Gülsevin, 2020, s. 42). Bu imla özelliği metnimizde de görülmektedir:

 nesneyi (137a/4)

3.2. Metnin Şekil Bilgisi Özellikleri

Metinde tespit edilen çeşitli dil özellikleri şu şekildedir:

Eski Anadolu Türkçesinin işlek eklerinden biri olan +*IsAr* gelecek zaman eki görülmektedir:

 ulaşdurısar (1b/2) olısarvan (37a/10)

Geçmiş zaman partisipi olan -*dUk* eki metinde görülmektedir ve ünlüsü daima yuvarlaktır:

 öğrendüğüm (3a/11) virdüğünüz (4a/1) yaratduğı (3a/5)

Metinde 1. tekil şahıs çekiminde -*Um* ekiyle birlikte -*vAn* ekinin kullanıldığı da görülmektedir:

 korçarvan (36a/7), olısarvan (37a/10)

Metinde -*IcAk* zarf fiil eki görülmektedir. Bu ek, Eski Anadolu Türkçesinin en işlek zarf fiil eklerindedir (Gülsevin, 2020, 136).

 olıcağ (35b/7), göricek (95b/4)

Eski Anadolu Türkçesi döneminde yuvarlak ünlülü olan ekler metnimizde de bu şekilde görülmektedir. Geniş zaman eki -*Ur* şeklinde karşımıza çıkmaktadır ve ünlüsü daima yuvarlaktır:

 kuvvetlendirür (1b/3), eydür (3a/7)

4. Transkripsiyonlu Metin Örneği

[1a]

(¹) *bismillāhi ʿr-raḥmāni ʿr-rāḥīm* (²) Şükür ve sipās ol tañrıya kim andan artuğ tañrı yoğ. (²) Ve şenā ve taḥıyyāt ol pādışāhlar pādışāhına kim (³) bize İmān ruzı kıldı maʿ rifet birle. Bizi sağladı (⁴) küfür ve zalālet yolından ʿ ināyet birle. (⁵) Ve şalavāt ol peygamberler serveri ve ʿ ālemler fağrı

[1b]

(¹) Muḥammed Muştafā ḥazretine olsun kim Ḥağğūñ (²) raḥmetine ulaşdurısar bizi şefaʿ āti birle. Ve anuñ (³) āli üzerine olsun kim kuvvetlendirür islāmı (⁴) dīnin şecāʿ at birle. Ve bundan soñra bu zaʿ yif (⁵) ve günahlı kul kim Muḥammed bin Bālīdür, gördüm kim (⁶) müteğaddimler ulusı İmām

Zâhid Ebû Nasır ⁽⁷⁾ bin Zâhir bin Muḥammed es-Seraḥsî¹ rahmetu'l-lâhi 'aleyhi ⁽⁸⁾ bir kitâb cem' eylemiş. Her bir sözi biñ ⁽⁹⁾ câna deger² ammâ gördüm kim terkîb-i muḥallem olğa bolğa ⁽¹⁰⁾ 'ibâretince yazmışlar. Diledüm kim bu laṭîf ve şerîf ⁽¹¹⁾ nüshanuñ lutfi ve şerefi daḥı artuq ola. Pes ol

[2a]

⁽¹⁾ saḳîm 'ibâretten şariḥ ve faşîḥ ve rüşen Türkçeye ⁽²⁾ dönderdüm kim fâyideler fevt olmaya ve hem anuñ muṭâ ⁽³⁾ la' asından³ göñüllere melâlet gelmeye. Muṭâla' a idenleruñ ⁽⁴⁾ daḥı göñline 'ışık şevk zevk ḥasıl ola. ⁽⁵⁾ [...] dūr kim taşnîf ideni ve bu 'ibâretile bu kitâbı te'lîz ideni ⁽⁶⁾ du'âdan unutmayalar kim anuñ muṭâla' asından hidâyet ⁽⁷⁾ ve kerâmet bulalar inşâllahu te'âlâ. İmâm Nasır bin ⁽⁸⁾ Zâhir bin Muḥammed es-Seraḥsî rahmetu'llâhi 'aleyhi ⁽⁹⁾ eyitdi: Kaçan görsem ḥalkuñ bir nicesi 'ilm ve tâ'at ⁽¹⁰⁾ tâ'at öğrenmege arzû ve heves eylediler. Kaşd eyledüm ⁽¹¹⁾ kim Tañrınuñ 'ilim deñizinden kim anuñ nihâyeti yoq

[2b]

⁽¹⁾ andan bir şerbet terkîb getürdüm. Ḥalkuñ ḥasta cânına ⁽²⁾ şifâ ola. Rivâyet kıldılar resûl ḥazretinden 'aleyhi ⁽³⁾ s-selâm eyitdi kim: 'İlm andan artuqdur siz şanursız ⁽⁴⁾ kim 'ilmüñ dükelin bilmek hiç kimseneye müyesser degüldür, didi. ⁽⁵⁾ Nitekim Ḥaḳ Te'âlâ, Resûlına eyitdi kim: *vemâ ü* ⁽⁶⁾ *tütüm mine'l ilmi illâ ḳalîlân*. Ma'nisi budur kim gelmedi ⁽⁷⁾ saña 'ilmden illâ azacuq, didi. Peyğamberuñ 'ilmi ⁽⁸⁾ ḳatında deñizler zerreyidi. Ḥaḳ Te'âlâ anuñ ḥaḳḳında ⁽⁹⁾ böyle didi. Ḳalan ḥalkuñ ne ḳadar 'ilmi ola, bu ḳadar ⁽¹⁰⁾ 'ilim her bir kişiyeye farîzadur kim ḥelâli ve ḥarâmı bile, ⁽¹¹⁾ ḥayrı ve şerri bile ve kıyâmet günün bile ve ol gün

[3a]

⁽¹⁾ ḳopacağına inana. Peyğamber 'aleyhi s-selâm eyitdi: ⁽²⁾ 'İlmüñ farîzaları üç nesnedür. Evvel oldur kim ⁽³⁾ tañrıyı bile, ikinci oldur kim tâ'at kıla tañrıya ⁽⁴⁾ ve nicesi ḳılmaḳ geregin öğrenme üçüncü Tañrı Te'âlâ ⁽⁵⁾ yaratduğı ḳullarıla nicesi dirilmek ve nicesi mu'âmele ⁽⁶⁾ eylemek gerek bile. İmâm Seraḥsî rahmetu'l-lâhi 'aleyhi ⁽⁷⁾ eydür: Bezedüm bu kitâbı ḳurân âyetleriyle daḥı ⁽⁸⁾ peyğamber ḥadısi birle 'âlimler ve 'ârifler ve zâhid ⁽⁹⁾ işledüğü 'ameller birle. Ḳanḳı kişi kim bu kitâbı ⁽¹⁰⁾ oḳursa dîn içinde bay ola zîrâ kim dükeli ⁽¹¹⁾ oḳıduğum öğrendüğüm ve işitdiğüm ürdüm, bu kitâba

[3b]

⁽¹⁾ getürdüm. 'İlmüñ üründüsi olduğıçun güzîde ⁽²⁾ diyü ad virdüm ve bi'l-lâhi'l-tevfîk İmâm Seraḥsî ⁽³⁾ eydür: Dînüñ tamamlığına on nesne gerekdür. Bişine ⁽⁴⁾ göñülile inanmaḳ gerek, bişin işlemek gerekdür. ⁽⁵⁾ Ammâ ol biş kim inanmaḳ gerek. Evvel tañrınuñ ⁽⁶⁾ birligine ikinci kıyâmet gününe üçüncü firîştelere ⁽⁷⁾ dördüncü kitâblara bişinci peyğamberlere inana. ⁽⁸⁾ Ḳurânda buyurdu *velekinne'l-birra men âmene bi'llâhi* ⁽⁹⁾ *ve'l-yevmi'l-âhiri ve'l-melâiketü ve'l-kitâbi ve'n-nebiyyîne*. ⁽¹⁰⁾ Ve ammâ ol biş kim işlemek gerekdür. Evvel kim ⁽¹¹⁾ bay kişiler mallarınuñ zekâtın tañrı dosluğı için

[4a]

⁽¹⁾ ḥışımalarınuñ yoqsulına ve yetimlerine ve miskînlere vir ⁽²⁾ mek gerek. İkinci biş vaḳt namâzı saḳlamaḳ gerek. ⁽³⁾ Üçüncü ḳavline ve va' desine durmaḳ gerek. Dördüncü ⁽⁴⁾ zaḥmete sabr eylemek. Bişinci ḳaçımağı yutmaḳ gerek. ⁽⁵⁾ Nitekim Ḳurânda yaz kıldı *ve âte'l-melâ' alâ ḥubbihî*

¹ Metinde *Serḥası* şeklinde yazılmıştır.

² Metinde *değir* şeklinde yazılmıştır.

³ Metinde *mutâli' asından* şeklinde yazılmıştır.

zevî'l⁽⁶⁾ *ḳurbâ ve'l-yetâmâ ve'l-mesâkîne ve ibni's-sebîli*.⁴ (7) Kaçan yoksul olsañuz şabr eyleñ ve sayru olsañuz şabr eyleñ⁽⁸⁾ ve kâfirlerle şavâş eyleseñüz kaçmañ şabr eyleñ⁽⁹⁾ kim tañrı te'âlâ şabr iden ḳullarını sever ve hem şabr⁽¹⁰⁾ iden ḳullarından ayrı olmaz. Nitekim Ḳurân içinde⁽¹¹⁾ buyurdu: *inne'l-lâhe ma'a's-şâbirîne*.⁵ Dañı bilünkim

[4b]

(1) virdüğünüz zekâtı şadaḳa ehline virün, fâsıklara⁽²⁾ virmeñ kim tañrı te'âlâ ḳabûl eylemez ol zekâtı. (3) Kim ehline vermeye nitekim Ḳurân içinde buyurdu⁽⁴⁾ *velâ teyememu'l-ḥabîşa minhu tunfikûna*⁶ Peyḡa⁽⁵⁾ mber 'aleyhi's-selâm eyitdi: İslâm dîninün⁽⁶⁾ bünyâzı biş nesne üzerinedür. Evvel şehâdet, ikinci⁽⁷⁾ namâz ḳılmaḳdur, üçüncü zekât virmeḳdür, dördüncü⁽⁸⁾ ramâzan ayın oruç dutmaḳdur, bişinci ḥacca varmaḳdur. (9) Eger güci yeterse Ebu Zerre rivâyet ḳılır Resûldan⁽¹⁰⁾ 'aleyhi's-selâm eyitdi: Her kim biş nesne şehâdetden⁽¹¹⁾ soñra işlese uçmaḡa gire, didi. Evvel biş vaḳt

[5a]

(1) namâzı vaḳtinde ḳıla. İkinci zekâtı virmek, üçüncü ramâzanda⁽²⁾ oruç dutmak, dördüncü ḥacca varmaḳ, bişinci cenâbetden⁽³⁾ ḡusl eylemek. Dañı rivâyetdür Resûldan 'aleyhi's-selâm⁽⁴⁾ eyitdi: Her kim altı nesne işlese ḳıyamet gününde benümle⁽⁵⁾ bile ḳopa uçmaḡda benümile konşu ola, didi. Şordılar kim: (6)“Ol altı ne nesnedür?”. Eyitdi: Evvel tevḥîd kelimesidür, (7) ikinci namâzdur benüm gözüm nûrıdur. Üçüncü Tañrı adını yâz⁽⁸⁾ ḳılmaḳ kim benüm göñlüm yimişdür. Dördüncü 'ilm öğrenmek⁽⁹⁾ benüm malumdur, bişinci ḡâzîlikdür⁷ kim benüm başımdur, (10) comardlık kim benüm ḥuyumdur. Rivâyet ḳıldılar kim⁽¹¹⁾ Resûldan 'aleyhi's-selâm kim: Dînün meşeli ağaç meşeli gibidür.

[5b]

(1) İmân anuñ özdegidür, zekât anuñ suyıdır, oruç anuñ⁽²⁾ kökidür. Eyu ḥû anuñ bayraḡıdır, ḥarâmdan saḳınmaḳ anuñ yimişidür. (3) Nitekim yimişsüz ağacuñ revnaḳı yoḡdur. Dînün dañı⁽⁴⁾ revnaḳı yoḡdur, tâ ḥarâmdan saḳınmayınca tamâmlığı yoḡdur. Rivâyet⁽⁵⁾ ḳıldılar 'Alîden rażıyallaḡu anhu Peyḡamberden 'aleyhi⁽⁶⁾ 's-selâm eyitdi kim: Ma' rifet benüm sermâyemdür ve 'aḳl⁽⁷⁾ dînimün aşıldır ve tañrı dostluğu benüm yârumdur⁽⁸⁾ ve Tañrıyı arzû ḳılmaḳ benüm atımdur ve Tañrıyı yâz ḳılmaḳ⁽⁹⁾ ḳayḡum gidericidür 'ilm benüm silâhumdur ve şabur⁽¹⁰⁾ azuḡumdur ve ḳanâ' at benüm baḡımdur ve yoksulluḡ benüm faḡründür⁽¹¹⁾ ve comerdlik benüm 'âdetümdür ve perhîz ḳılmaḳ benüm yardumumdur.

5. Paris, Sivas ve Şinasi Tekin Nüshaları ile Fazylov Neşrinin Mukayesesi

Doḡu Türkçesiyle yazılmış olan ve bugün elimizde yalnızca 11 sayfalık bir kısmı bulunan *Güzîde* kitabının Şinasi Tekin nüshasına karşılık gelen bapları ilk defa Seyfullah Türkmen tarafından karşılaştırılmıştır (Türkmen, 2012). Biz de çalışmamızın bu bölümünde *Güzîde* kitabının 11 sayfalık kısmını *Kitâb-ı Güzîde*'nin Sivas, Paris ve Şinasi Tekin nüshalarına karşılık gelen baplarıyla karşılaştırdık. Muhammed b. Bâlî'nin Eski Anadolu Türkçesine aktarmış olduğu bu eserin hem yurt içinde hem de yurt dışında pek çok nüshası bulunmaktadır.⁸ Bu bölümde yalnızca karşılaştırılacak nüshalar hakkında bilgi verilecektir.

⁴ Bakara Suresi, 177. ayet

⁵ Bakara Suresi, 153. ayet

⁶ Bakara Suresi, 267. ayet

⁷ Metinde *ḡâzılık* şeklinde yazılmıştır.

⁸ Diğer nüshalar hakkında bilgi için bakınız. (Babacan & Cin, 2019)

Sivas Nüshası: Sivaz Ziya Bey Kütüphanesinde 3856 numarada *el-Müstetâb* ismiyle kayıtlıdır. Bu nüshanın müstensihî belli değildir ve 836 (M. 1433) yılında istinsah edilmiştir. Her sayfada 11 satır bulunmaktadır ve 11x18 cm ebatlarındadır.

Paris Nüshası: Bu nüsha Paris Bibliotheque National, Supplément Turc No: 531'de kayıtlıdır. 838 (M. 1435) yılında istinsah edilmiştir.

Şinasi Tekin Nüshası: Şinasi Tekin tarafından Koç Üniversitesine bağışlanan bu nüsha baştan ve sondan eksiktir. Ketebe kaydı bulunmamaktadır. Koç Üniversitesi Suna Kıraç Kütüphanesi MS 166'da kayıtlıdır. Her sayfada 15 satır bulunmaktadır ve 23,5x15,5 cm ebatlarındadır.

Fazylov Neşri: Doğu Türkçesiyle yazılmış olan ve günümüze yalnızca 11 sayfası ulaşan *Güzîde* kitabı parçası Fazylov tarafından neşredilmiştir (Fazylov, 1990).

Çalışmamızın bu bölümünde nüshalar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar testip edilmeye çalışılmıştır. Bu tespitler sonucunda Eski Anadolu Türkçesiyle istinsah edilen Paris nüshasının ve Doğu Türkçesiyle istinsah edilmiş olan Fazylov neşrinin hem söz varlığı hem de anlatımın ilerleyiş yönü itibarıyla büyük ölçüde paralellik gösterdiği görülmektedir. İki ayrı lehçeyle ve iki ayrı sahada istinsah edilen bu nüshaların (Paris nüshası-Fazylov neşri) birbirleriyle büyük ölçüde örtüşmesi oldukça dikkat çekicidir. Bu benzerlik sebebiyle Paris nüshasının Muhammed b. Bâli'nin elinden çıkan metne daha yakın olduğu kanaatindeyiz. Bu benzerliklerin ve diğer nüshalarla olan farklılıkların görülmesi için karşılaştırma yapılmıştır.

Fazylov Neşri⁹

[2] ⁽¹⁰⁾ Resûl-i hazret 'aleyhi 's-selâm aytur birbiriñiz birle düşmân bolmañız. ⁽¹¹⁾ Birbiriñiz birle küsülü bolsa, üç künke tegi kerek kim şafâ bolğay siz ve 'özr ⁽¹²⁾ tilegey siz. Qaysı kişi kim bu **üç kün içinden burun küsü, kibr, kîne** ⁽¹³⁾ sini köñlinden çıkarur irse uçmağğa ol burun kirgey, tidi.

Paris Nüshası

[13a] ⁽²⁾ Resûl hazreti aydı: Birbirinizle düşmân ⁽³⁾ olmañ ve eger birbirüñüzle düşmân olursañuz üç günden ileri ⁽⁴⁾ gerek kim şafâ olasız ve 'özür dileşesiz ve kaçkı kişikim ⁽⁵⁾ **üç günden öñdin küsi ve kibri ve kineyi göñilden çıkarursa** ⁽⁷⁾ uçmağğa öñdin gire, didi.

Sivas Nüshası

[136b] ⁽⁷⁾ Peyğamber 'aleyhi 's-selâm eyitdi: Birbirüñüze düşmân ⁽⁸⁾ olmañ ve birbirüñüzden bizâr olman ve birbirüñüze qarındaş oluñ ve ⁽⁹⁾ ve anlar [dan] olmañ kim [azarlaşasız] ⁽¹⁰⁾ küsülü olsañuz üç günden ilerü gerekkim ⁽¹⁰⁾ 'özr dileşesiz. **Kaçkı kişikim evvel şafâlık isterse uçmağğa** ⁽¹¹⁾ öñdin gire. Rivâyet kıldılar kim Mûsâ 'aleyhi 's-selâm...

Şinasi Tekin Nüshası¹¹

[89a] ⁽¹⁴⁾ Peyğamber 'aleyhi 's-selâm eyitdi: birbirüñüze ⁽¹⁵⁾ düşmân olmañ ve birbirüñüzden ayrılmañ ve birbirüñüze qaradaş oluñ [89b] ⁽¹¹⁾ ve anlardan olmañ kim âzarlaşasız ve eger küsülü

⁹ Hülya Uzuntaş'ın tezindeki tıpkıbasımdan kendi okuyuşumuza göre transkribe ettik.

¹⁰ Müstensih metinde yazmayı unuttuğu "*dan âzarlaşasız*" ibaresini sayfa kenarına yazmıştır.

¹¹ Şinasi Tekin nüshasından verdiğimiz örnekler Şinasi Tekin neşrindeki tıpkıbasımdan kendi okuyuşumuza göre transkribe edilmiştir.

olsañuz üç günden ⁽²⁾ geçürmeyesiz. ‘özr dileyüp helâllaşasız. **Ƙankısı evvel şafâlık** ⁽³⁾ iderse uçmağa öfđin gire. Rivâyet kıldılar ki Mūsâ ‘aleyhi ’s-selâm...

Fazylov Neşri

[10] ⁽³⁾ mü’ ⁽⁴⁾ minlerniñ nişâni-lerin haƙ te‘âlâ ƙur’anda buyurur: *ve ye ’murüne bi ’l-ma’rûfi ve* ⁽⁵⁾ *yenhevne ‘ani ’l-münker mü’min oldur kim* birbirin yahşı işke sürer, yaman işden ⁽⁶⁾ yığar. Yahşı-ğa buyursa, yamandın yığsa, ol yeryüzinde Tañrı’nıñ ħalîfesidür.

Paris Nüşhası

[116b] ⁽⁶⁾ Mü’minlerüñ nişânların ⁽⁷⁾ Ƙur’anda buyurdı: *ye ’murüne bi ’l-ma’rûfi ve yenhevne ‘ani* ⁽⁸⁾ *’l-münker mü’min oldur kim* birbirin eyü işe buyurur yavuz işden ⁽⁹⁾ yığar. Her kim eyüye buyursa ve yavuzdan yığsa ol Tañrı’nuñ ⁽¹⁰⁾ ħalîfesidür yiryüzünde.

Sivas Nüşhası

[143a] ⁽⁸⁾ Mü’minlerüñ dağı ⁽⁹⁾ nişâni oldur kim birbirin eyü işe buyurur yavuz işden yığar ⁽¹⁰⁾ nitekim Ƙur’anda buyurdı: *ye ’murüne bi ’l-ma’rûfi ve yenhevne ‘ani ’l-münker. Peyğamber* ⁽¹¹⁾ *‘aleyhi ’s-selam eydür:* “Her kim eyü buyursa yavuzlıƙdan yığsa ol [143b] ⁽¹⁾ yiryüzünde Tañrı’nuñ ħalîfesidür dağı peyğamberlerüñ ħalîfesidür dağı peyğamberlerüñ ħalîfesidür”

Şinasi Tekin Nüşhası

[93a] ⁽¹⁵⁾ Mü’minlerüñ dağı bir nişâni oldur kim birbirin [93b] ⁽¹⁾ eyi işe buyurur yavuz işden yığarlar. Nitekim Ƙur’anda eyitdi: ⁽²⁾ *ye ’murüne bi ’l-ma’rûfi ve yenhevne ‘ani ’l-münker. Peyğamber ‘aleyhi ’s-selam* ⁽³⁾ eyitdi: “Her kim eyi işe buyursa yavuzlıƙdan yığsa ol yiryüzünde Allâh Te‘âlâ’ ⁽⁴⁾ nuñ ħalîfesidür dağı peyğamberlerüñ ħalîfesidür.”

Fazylov Neşri

[3] ⁽¹⁰⁾ Fir’avn aydı: “Ey İblîs! Hîç dünyâda ⁽¹¹⁾ iki-mizden yaman mel’ün bar mıdır?” tidi. İblîs aydı: Bardur, tidi. ⁽¹²⁾ Fir’avn aydı: “Kim-dür?” <iblîs> aydı: **Meniñ bir dostum bardur senden anı yahşı sever men.** ⁽¹³⁾ **Ne kim buyursam işler.**

Paris Nüşhası

[17b] ⁽¹⁰⁾ Fir’avn eyitdi: “Yâ İblîs! ⁽¹¹⁾ Hîç dünyâ içinde biz ikiden mel’ün var mı?” didi. İblîs eydür: [18a] ⁽¹⁾ “Vardur”. Fir’avn eyitti: Kim-dür? <iblîs> eyitdi **benüm bir dostum varıdı.** ⁽²⁾ **Senden anı yig severüm. Ne kim buyursam işledi.**

Sivas Nüşhası

[137b] ⁽⁴⁾ Fir’avn ⁽⁵⁾ eyitdi: “Yâ İblîs! dünyâda biz ikiden mel’ün var mı ki?” ⁽⁶⁾ İblîs eyitdi: “Vardur.” <Fir’avn> eyitdi: Kimdür?” İblîs eyitdi: **Benim bir dostum varıdı** ⁽⁷⁾ **ne kim buyursam işlerdi.”**

Şinasi Tekin Nüşhası

[89b] ⁽¹⁵⁾ Fir’avn eyitdi: “İblîs acib dünyede [90a] ⁽¹⁾ biz ikiden biter var mı ki?” İblîs eyitdi: “Var.” didi. <Fir’avn> eyitdi: Kimdür?” İblîs eyitdi: **Benim** ⁽²⁾ **dostum varıdı ne kim buyursam işleridi.”**

Fazylov Neşri

[9] kırk ikinci bâb fî 'alâmet en-nifâk Bilüñ kim münâfiğlar ⁽¹⁵⁾ nîñ bir tamuğı bardur. Kamuğ tamuğlardan tumân bolur. Neteg kim Qur'ânda ⁽¹⁶⁾ buyurur: *İnne 'l münâfiğine fî 'd-derki 'l-esfeli mine 'n-nâr.* İmdi münâfiğ [10] ⁽¹⁾ lıqdan saqınıñ, yağşı müselmân boluñ.

Paris Nüshası

[116a] ⁽¹¹⁾ bâb 'alâmet en-nifâk bilüñ kim münâfiğlaruñ bir tamuları [116b] ⁽¹⁾ vardur. Kamu tamulardan aşaqı tabakada olısardur nitekim buyurdı: ⁽²⁾ *İnne 'l münâfiğine fî 'd-derki 'l-esfeli mine 'n-nâr* İmdi münâ ⁽³⁾ fiğlıqdan saqınıñ girçek müsülmân. Münâfiğlar oldur kim birbirin yavuz işe buyurur, eyü işden yığar ve münâfiğların bir nişanı oldur kim

Sivas Nüshası

[142b] ⁽⁹⁾ kırk ikinci bâb ⁽¹⁰⁾ 'alâmetü 'l-mü 'mine ve 'l münâfiğu bilüñ kim münâfiğlar yiri tamudur. (11) Tamunuñ gey aşğa tabakasında olısıdır. Nitekim Qur'ânda buyurdı: [143a] ⁽¹⁾ *İnne 'l münâfiğine fî 'd-derki 'l-esfeli.* İmdi münâfiğlıqdan gey ⁽²⁾ saqınıñ, girçek halis müsülmân oluñ kim **derek-i esfelden** qur ⁽³⁾ tılasız.

Şinasi Tekin Nüshası

[93a] ⁽⁶⁾ bâbü 'alâmetü 'l-mü 'minü ve 'l münâfiğı ⁽⁷⁾ bilüñ kim münâfiğlaruñ yiri tamunuñ gey aşğa tabakası olısıdır. ⁽⁸⁾ Nitekim Qur'ânda buyurdı: *İnne 'l münâfiğine fî 'd-derki 'l-esfeli mine 'n-nâr.* ⁽⁹⁾ İmdi münâfiğlıqlardan gey saqınıñ, girçek müsülmân oluñ kim **derek-i** ⁽¹⁰⁾ **esfelden** kırtılasın.

Sivas Nüshası – Şinasi Tekin Nüshası

Halîl bin Ahmed eydür: “Hasûd Tañrı'ya câhiddür ya' nî münkirdür.”¹²

Sonuç

Doğu Türklük sahasında meydana getirilen bazı eserlerin Batı Türklük sahasının temelini oluşturan Eski Anadolu Türkçesine kaynaklık ettiği görülmektedir. Muhammed b. Bâli tarafından Eski Anadolu Türkçesine aktarılan *Kitâb-ı Güzîde*, lehçeler arası aktarımı yapılan ilk eserdir ve bu eserin pek çok nüshası bulunmaktadır. Bu çalışmada da Sivas Ziya Bey Kütüphanesinde 3856 numarada kayıtlı bulunan *Kitâb-ı Güzîde*'nin bilinmeyen bir nüshasını tanıtmaya çalıştık. Kütüphane katalogunda *el-Müstetâb* isimyle kayıtlıdır ancak bu yazma eserin *Kitâb-ı Güzîde* olduğu tarafımızca tespit edilmiştir. Eserin fihrist bölümünde *Kitâb-ı Müstetâb* ibaresi yer almaktadır bu sebeple Sivas nüshasını bu isimle adlandırdık.

Türkçede lehçeler arası aktarımın ilk örneği olan *Kitâb-ı Güzîde*'nin aktarıcısı Muhammed b. Bâli, İmam Serahsî'den çevirmiş olduğu eserin dilini *olga bolga* ifadesiyle tanımlamıştır. *Kitâb-ı Güzîde*'de geçen bu ifadeden dolayı eser üzerine yapılan ilk çalışmalarda, İmam Serahsî'nin eserinin karışık lehçeli eser olduğu düşünülmüştür. Ancak Muhammed b. Bâli, *olga bolga* ifadesiyle farklı lehçeyle yazılma durumunu kastetmektedir.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde *Kitâb-ı Güzîde* metninin imla ve şekil bilgisi özelliklerini tespit etmeye gayret ettik. Metinde +IsAr, -vAn ve +IcAk gibi Eski Anadolu Türkçesinin işlek ekleri görülmektedir. Eski Anadolu Türkçesinde daima yuvarlak ünlülü şekilde görülen ekler metnimizde de bu şekildedir.

¹² Bu ibare, Paris nüshasında ve Fazylov neşrinde bulunmamaktadır.

Muhammed b. Bâli'nin Eski Anadolu Türkçesine aktarmış olduğu *Kitâb-ı Güzîde'* nin pek çok nüshası bulunmaktadır. *Kitâb-ı Güzîde'* nin bilinen en eski tarihli nüshası ise 838 (M. 1435) tarihli Paris nüshasıdır. Bu çalışmada tanıttığımız Sivas nüshası 836 (M. 1433) tarihli'dir. Bu tarih, Paris nüshasının istinsah tarihinden iki sene öncedir. Bu iki nüsha arasında söz varlığı, imla ve şekil bilgisi bakımından büyük farklılıklar bulunmamaktadır.

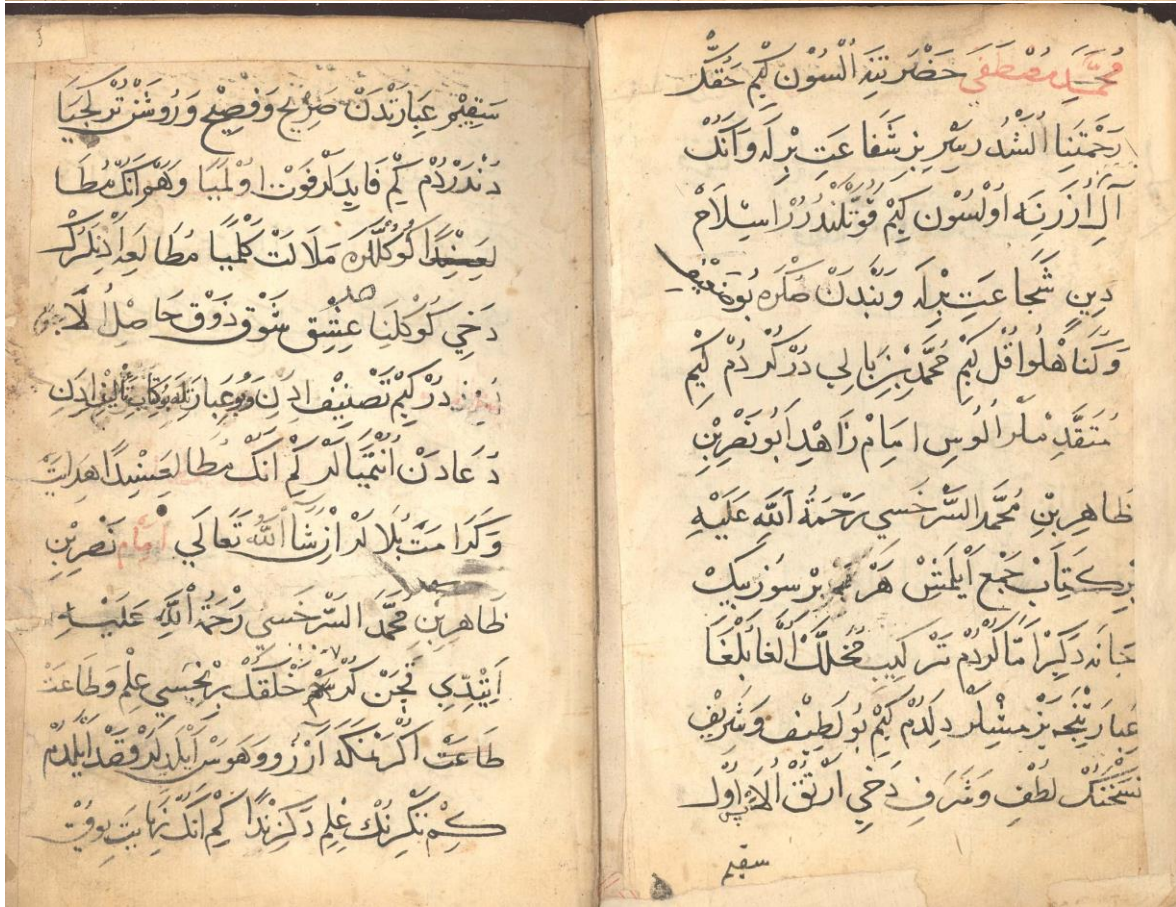
Çalışmamızın son bölümünde Eski Anadolu Türkçesine aktarılan *Kitâb-ı Güzîde'* nin Sivas, Paris ve Şinasi Tekin nüshaları ile Doğu Türkçesiyle yazılmış olan *Güzîde* kitabının 11 sayfalık kısmı karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmamız sonucunda, Sivas ve Şinasi Tekin nüshalarının hem söz varlığı hem de anlatımın ilerleyişi bakımından benzerlik göstermesiyle aynı nüsha grubunda buldukları kanaatine vardık. Paris nüshası ise söz varlığı ve anlatımın ilerleyişi yönünden Sivas ve Şinasi Tekin nüshalarına göre farklılıklar göstermektedir. Bununla birlikte Paris nüshasının, Doğu Türkçesiyle istinsah edilmiş olan Fazylov neşriyle büyük ölçüde paralellik gösterdiği tespit edilmiştir. İki ayrı sahada istinsah edilmiş olan bu nüshaların paralellik göstermesi sebebiyle Paris nüshasının Muhammed b. Bâli'nin elinden çıkan nüshaya en yakın nüsha olduğu kanaatindeyiz. *Kitâb-ı Güzîde'* nin bütün nüshalarının karşılaştırıldığı bir çalışma yapıldığı takdirde nüshalara dair önemli bulgular elde edilecektir.

Kaynakça

- Babacan, V., & Cin, A. (2019). Karışık tarihî lehçeli eserlerden *Kitâb-ı Güzîde* üzerine okuma teklifleri. *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 17, 9-33.
- Buran, A. (2021). *Kitâb-ı Güzîde'* nin yeni bir nüshası. (ed. Hacer Tokyürek ve Beytullah Bekar) *Doğumunun 60. Yılında Nevzat Özkan Armağanı Ediyâ Yazıkâ* (s. 25-36). Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.
- Ercilasun, A. B. (2013). *Başlangıçtan yirminci yüzyıla Türk dili tarihi*. Ankara: Akçağ.
- Erdem, M. (1992). *Kitâb-ı Güzîde (inceleme-metin-sözlük)*. [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Gülsevin, G. (2020). *Eski Anadolu Türkçesinde ekler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2006). Eski Anadolu Türkçesinin Türk dili tarihindeki yeri. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, 52(2004/2), s. 99-105.
- Korkmaz, Z. (2017). *Marzubân-name tercümesi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Köprülü, M. F. (1980). *Türk edebiyatı tarihi*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Küçük, S. (2014). *Kitâb-ı Güzîde - Akâidü'l- İslâm*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Onur, S. (2020). Nehcü'l-Ferâdis'in Eski Oğuz Türkçesine bilinmeyen bir akatarımı (Riyad yazması). *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 600-630.
- Tekin, Ş. (2000). Timur öncesinde Anadolu ile Orta Asya Türk dünyası arasındaki kültür ilişkileri ve *Güzîde* Kitabı'nın tercüme hikayesi. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, 45(1997), 150-194.
- Türkmen, S. (2011). *Türk lehçeleri arasında ilk metin aktarma örneği Kitâb-ı Güzîde*. Sivas: Asitan Yayınları.
- Uzuntaş, H. (2012). *XIV. Yüzyıla Ait Çağatayca Bir Metnin Transkripsiyonu, Çevirisi, Sözlüğü ve Dil Özellikleri*. [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

Yılmaz Türe, E. K. (2018). *Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait satır arası bir Kuran Tercümesi üzerinde dil incelemesi*. [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

EK

وَرَدُ كَلِّ زَكَاتِ صَدَقَةِ أَهْلِنَا وَرَكَاتِ فَاسِقِلَا
 وَرَمِكَ كَيْمَ تَكْرِي نَعَالِي قَبُولِ الْبُرْ أَوْلَ زَكَاتِ
 كَيْمَ أَهْلِنَا وَرَمِيَانِي كَقُرْآنِ الْجَنْدِ يِرْدِي
وَلَا يَسْمُو وَالْحَيْثُ مِنْهُ مَا يَصُورُ بِنِعْمَا
 سَبْرَ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَيُّدِي إِسْلَامِ دِينِكَ
 بُيَاذِ بِيْشِ نَسْتَهْ أَرْزَنْدَرِ **أَوَّلِ سَهَادَتِ الْبَيْتِ**
 نَا زَقَلْتُ دَرِ **أَجْمَعِي** زَكَاتِ وَرَمِكَ **دَرِ بَيْتِي**
 رَمَضَانَ أَيِّنِ أَرْوَجُ دَتَقِ **بَيْتِي** حَجَّ وَرَمَقَدْرُ
 أَكْرُ لُوجِي بِرَسَهْ **أَبُو ذَرٍّ** رَوَايَتِ قَلْبِ رَسُوْلِكَا
 عَلَيْهِ السَّلَامُ أَيُّدِي هَرِكَيْمِ بِيْشِ نَسْتَهْ سَهَادَتِكَا
 صَاحِجِ اسْتِلْسَا أَجْمَا غَهْ كَرْدِي **أَوَّلِ بِيْشِ وَفَتْ**
 مَز

نَا زَقَلْتُ دَرِ **أَجْمَعِي** زَكَاتِ وَرَمِكَ **دَرِ بَيْتِي**
 رَمَضَانَ أَيِّنِ أَرْوَجُ دَتَقِ **بَيْتِي** حَجَّ وَرَمَقَدْرُ
 أَكْرُ لُوجِي بِرَسَهْ **أَبُو ذَرٍّ** رَوَايَتِ قَلْبِ رَسُوْلِكَا
 عَلَيْهِ السَّلَامُ أَيُّدِي هَرِكَيْمِ بِيْشِ نَسْتَهْ سَهَادَتِكَا
 صَاحِجِ اسْتِلْسَا أَجْمَا غَهْ كَرْدِي **أَوَّلِ بِيْشِ وَفَتْ**

أَيَّانَ أَنْكَرُ دَكِي دَرِ زَكَاتِ أَنْكَرُ صَوِيْدِ رَاجِ أَنْدِ
 كُوْلِدِ لُيُوخِ أَنْكَرُ بِرَا غَدْرُ حَرَمِكُنْ سَقْمَقِ أَنْدِ بِيْشِدِ
 تَكْرِي مَعْشَرَا عَجَبِ رَوْتَقِ حَجَّ يَقْدَرُ دِيْلِدِ حَجَّ
 رَوْتَقِ يَقْدَرُ تَا حَرَمِكُنْ سَقْمَقِجَا نَا مَلْعِي يَقْدَرُ **رَوَايَتِ**
 قَلْبِ لُوعَلِي دَنْ رَضِي اللهُ عَنْهُ **بَيْتِ بَرْدَانَ** عَلَيْهِ
 السَّلَامُ أَيُّدِي كَيْمَ مَعْرِفَتِ بِنَمِ سَهَامِ لُوعَلِ
 بِنَمِ دِيْنِي كَيْمَ صِلَا دَرِ وَتَكْرِي دُوسَلْعِي بِنَمِ يَارَمَرُ
 وَتَكْرِي أَرْوَقَلْتِي بِنَامِ دَرِ وَتَكْرِي بَا ذَلُوعَلِي
 قَبِيْعُومِ كَرْدِي جَدْرُ عِلْمِ بِنَمِ سِلَاحِ دَرِ وَصَدْرِ بِنَمِ
 أَرْغَمُ وَقَنَا عَتِ بِنَمِ بَا عَمْدَرُ وَبَسَلْتِي بِنَمِ حَرَمِ
 وَجُورِ لُوقِ بِنَمِ عَادُورُ وَبِهِيْزِ قَلْبِ بِنَمِ بَرْدَمَلْدَرُ
 دَكْرَا

وَتَكْرِي أَيَّانَ أَنْكَرُ دَكِي دَرِ زَكَاتِ أَنْكَرُ صَوِيْدِ رَاجِ أَنْدِ
 كُوْلِدِ لُيُوخِ أَنْكَرُ بِرَا غَدْرُ حَرَمِكُنْ سَقْمَقِ أَنْدِ بِيْشِدِ
 تَكْرِي مَعْشَرَا عَجَبِ رَوْتَقِ حَجَّ يَقْدَرُ دِيْلِدِ حَجَّ
 رَوْتَقِ يَقْدَرُ تَا حَرَمِكُنْ سَقْمَقِجَا نَا مَلْعِي يَقْدَرُ **رَوَايَتِ**
 قَلْبِ لُوعَلِي دَنْ رَضِي اللهُ عَنْهُ **بَيْتِ بَرْدَانَ** عَلَيْهِ
 السَّلَامُ أَيُّدِي كَيْمَ مَعْرِفَتِ بِنَمِ سَهَامِ لُوعَلِ
 بِنَمِ دِيْنِي كَيْمَ صِلَا دَرِ وَتَكْرِي دُوسَلْعِي بِنَمِ يَارَمَرُ
 وَتَكْرِي أَرْوَقَلْتِي بِنَامِ دَرِ وَتَكْرِي بَا ذَلُوعَلِي
 قَبِيْعُومِ كَرْدِي جَدْرُ عِلْمِ بِنَمِ سِلَاحِ دَرِ وَصَدْرِ بِنَمِ
 أَرْغَمُ وَقَنَا عَتِ بِنَمِ بَا عَمْدَرُ وَبَسَلْتِي بِنَمِ حَرَمِ
 وَجُورِ لُوقِ بِنَمِ عَادُورُ وَبِهِيْزِ قَلْبِ بِنَمِ بَرْدَمَلْدَرُ